

2. TÜRKİYE - AFRIKA STK VE DÜŞÜNCE FORUMU İSTANBUL DEKLARASYONU

2. Türkiye - Afrika STK ve Düşünce Forumu, "Afrika'da Enerji, Gıda, Su Güvenliği ve İnsani Kalkınma" ana teması ile **TASAM Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi** tarafından **21-22 Nisan 2016** tarihlerinde **İstanbul'da, SİVİL GLOBAL 2016 Zirvesi** kapsamında son derece yapıcı ve samimi bir atmosferde başarıyla gerçekleştirilmiştir.

Forum'a, başta Türkiye olmak üzere, 40 Afrika ülkesinden resmî, sivil, özel çeşitli sektörlerin temsilcileri, çok sayıda sivil toplum kuruluşu, uluslararası kuruluşlar ile iş dünyası temsilcileri, diplomatik misyon temsilcileri, akademisyenler, uzmanlar ve özellikle stratejik düşünce kuruluşlarının yanı sıra ulusal ve uluslararası medya temsilcileri katılmışlardır.

Türkiye ve Afrika ülkeleri arasında süregelen yakınlaşma ve işbirliği eğilimi yüksek düzeyde stratejik işbirliği olarak tarif edilebilecek bir seviyeye erişmiştir. Bu tür güçlü bir işbirliği bağlamında gerek Türkiye ve Afrika ülkelerindeki kuruluşlar arasındaki gerek karşılıklı olarak STK'ların kendi aralarındaki sürdürülebilir ortak kurumsallıkların hayata geçirilmesine önemli katkı sağlamak amacıyla **2. Türkiye - Afrika STK ve Düşünce Forumu çerçevesinde, "Küresel Tehditler ve Afrika'da Su, Gıda ve Enerji Güvenliği", "Türkiye'nin Su Güvenliği Vizyonu ve Kurumsal Modeller", "Enerji Politikalarını Yönlendirmede Suyun Rolü ve Afrika Su Politikası", "Su ve Enerjide Güvenlik Çatışmaları; Riskler, Fırsatlar ve Uluslararası İşbirliği", "Gıda Güvenliği ve Türkiye Vizyonu", "Enerji Güvenliği ve Türkiye Vizyonu", "Gıda, Enerji ve Su: Tamamlayıcı Güvenlik Politikaları", "Eğitim, Sağlık Politikaları ve Diğer Sosyal Politikalar: İnsani Kalkınma", "İnsani Kalkınma ve Türkiye Vizyonu: Herkes İçin Sağlık" ve "İnsani Kalkınmanın Ekonomi Politikası" başlıklı oturumlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Forum ile eşzamanlı olarak, **TASAM Başkanı Sayın Süleyman ŞENSOY** moderatörlüğünde, STK temsilcilerinin katılımı ile **USTKİP Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kalkınma ve İşbirliği Platformu** toplantıları da başarıyla gerçekleştirilmiştir.**

Türkiye'nin "Afrika Yılı" ilan ettiği 2005 itibarıyla Kıta'ya yönelik ilgi ve çalışmaların büyük ivme kazandığı hatırlatılarak Türkiye - Afrika arasındaki ticaret hacmi ve yatırım faaliyetlerinin, diplomatik temsilciliklerin sayı ve etkinlik düzeyine paralel olarak önemli gelişme gösterdiği kaydedilmiş; Türk Hava Yolları (THY), Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) gibi kuruluşlar aracılığıyla yürütülen çalışmaların sayı ve etkinlik düzeyinin ise giderek arttığı belirtilmiştir. Bununla birlikte Türkiye çapında çeşitli üniversitelerde Afrika kıtasına yönelik araştırma-geliştirme çalışmaları yürütmek üzere birimler oluşturulmasına rağmen özellikle akademik nitelikli çalışmaların dolayısıyla gerek jeo-politik ve jeo-stratejik gerek felsefi düşünce temelli çalışmaların henüz yeterli düzeyde olmadığı önemle tespit edilmiştir. Forum'da öne çıkan başlıklar aşağıdaki gibidir:

1. Türkiye-Afrika ilişkileri çerçevesinde tarafların birbirini daha iyi tanınması, ticaret ve yatırım ilişkilerinin gereği gibi geliştirilmesi yönünde kalıcı stratejik ortaklıkların tesis edilebilmesi açısından hem nicelik hem nitelik olarak daha güçlü akademik çıktılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu minvalde Türkiye-Afrika ilişkilerinin dinamiklerinin gereği gibi kavranması ve uluslararası deneyimden yararlanmak yönünde gerek Türkiye'den gerek Kıta'dan sivil toplum ve düşünce kuruluşlarının katılımıyla düzenlenen uluslararası etkinliklerin öneminin altı çizilmiştir. Özellikle Türkiye Bursları şemsiyesi altında Türkiye'de öğrenim gören Afrikalı öğrencilerin bu çok boyutlu ve çok taraflı etkinliklere çeşitli seviyelerde katılımının hem Türkiye - Afrika ilişkilerinin gelişiminde hem de Kıta'nın özellikle insan kaynağının daha iyi anlaşılmasında karşılıklı olarak çeşitli faydalar bulunduğu inancı teyit edilmiştir.

2 TÜRKİYE - AFRIKA STK VE DÜŞÜNCE FORUMU

Afrika'da Enerji, Gıda, Su Güvenliği ve İnsani Kalkınma

- 2.** Küresel enerji sorunları ve Afrika enerji güvenliğinin sağlanması çerçevesinde Afrika Birliği, Afrika Enerji Vizyonu, Afrika Altyapı Geliştirme Programı (PIDA), Türkiye - Afrika İlişkileri ve G20 "Herkes İçin Enerji" hedefleri gibi alt başlıklarla devam eden Forum'da önümüzdeki yarım asırlık süre zarfında, Afrika Birliği'nin stratejik politika planı ve Kıta'nın sosyo-ekonomik dönüşümü çerçevesinde 2063 Gündemi'ne vurgu yapılmıştır. Bu plan geçmişte Kıta çapında sürdürülebilir kalkınma amaçlı yürürlüğe girmiş veya gerçekleşmekte olan girişimlerin teşvik edilmesi ve hızlandırılmasına dayanmaktadır.
- 3.** Forum, özellikle Afrika Birliği öncülüğünde ülkelerin, Kıta'nın enerji sorunlarına çözüm arayışında iyi niyet temelli ve önemli bir katkı olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin özellikle Sahra-Altı Afrika'nın ekonomik, sosyal ve siyasi potansiyelini göz önünde bulunduran politika ve diplomatik faaliyetler yürütmeye çalıştığı teyit edilmiştir. Bununla birlikte, özellikle ticari faaliyetlerin kişi ve toplumların kaynaşmasında önemli rol oynadığı düşüncesinden hareketle; diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi kadar, ticari faaliyetleri iletişim ve kaynaşma imkanı olarak değerlendiren bir kamu diplomasisi perspektifi bağlamında (örneğin Ahilik kültürünü şiar edinmiş politikalarla) ticari-toplumsal ilişkiler de güçlendirilmeli, geliştirilmelidir.
- 4.** Afrika'nın gerek hammadde gerek insan kaynağı bakımından büyük bir potansiyel barındırdığı ve daha çok bu boyutuyla ilgi odağı hâline geldiği vurgulanmış; buna karşın 621 milyon kişilik nüfus diliminin elektrik imkanlarından hâlen yoksun olmasının (2015 Dünya Ekonomik Forumu verilerine dayanılarak) kabul edilemez olduğu belirtilmiştir.
- 5.** Diğer taraftan Afrika'nın sanayileşmesinin önündeki en önemli engellerden birinin enerji üretimi olduğu belirtilmiş; enerji üretim tesislerinin yetersizliği ile tesis kurulum ve geliştirilmesine ilişkin zorlukların altı çizilmiştir. "Afrika Sorunlarına Afrika Çözümleri" düşüncesinden hareketle, Afrika hammaddesi ve enerji kaynaklarının bizzat Afrika halkları tarafından işletilmesi ve dış pazarlara ihracı konusundaki farkındalık dile getirilmiştir.
- 6.** Afrika Birliği Komisyonu, Afrika'nın Kalkınması için Yeni Ortaklık (NEPAD) Sekretaryası ve Afrika Kalkınma Bankası (AfDB) ortak girişimi olarak ve NEPAD örneğinden esinlenerek kurumsallaştırılan çalışmalardan örnekler verilerek, Kuruluş'un Afrika altyapı kalkınmasına ilişkin vizyonu ortaya konmuştur. Afrika Altyapı Geliştirme Programı (PIDA); Afrika Enerji Vizyonu kapsamında Kıta çapında ve büyük ölçekli hidro-elektrik santrallerinin kurulması çağrısında bulunmaktadır. Nijerya-Cezayir Petrol Boru Hattı söz konusu edilen diğer bir plan olmuştur. Gerek bölgesel düzeyde gerek Kıta çapında kalkınma yönünde politika ve stratejilerin; ulaşım, enerji, bilgi-iletişim teknolojileri ve ortak sınırlara sahip su kaynaklarına ilişkin altyapı programlarının geliştirilmesi hedeflerine değinilmiştir.
- 7.** Kıtalar-arası, bölgeler-arası ve kıta ile ülkeler arası işbirliklerinin yanısıra Afrika Birliği - İslam İşbirliği Teşkilatı gibi şemsiye kuruluşlar arası işbirliklerinden oluşan stratejik işbirliği sınıflandırmasına gidilmiş ve bu tür stratejik ortaklıkların önemi vurgulanmıştır.
- 8.** Bu çerçevede Afrika - Türkiye İşbirliği'nin Afrika Açılımı Eylem Planı (1998), Türkiye - Afrika İşbirliği Zirvesi (2008, İstanbul) ve 2. Türkiye - Afrika İşbirliği Zirvesi (2014, Malabo) gibi tarihsel aşamaları hatırlatılarak; ekolojik dengeyle uyumlu, sürdürülebilir enerji üretim ve tüketimine ilişkin altyapı koşullarının iyileştirilmesi; konuya ilişkin bölgesel entegrasyon ve işbirliği ağlarının teşvik edilmesi biçimindeki kararların uygulanmasının önemi vurgulanmıştır. Nitekim Türkiye - Afrika Stratejik Ortaklığı çerçevesinde, ilgili ülkeler arasında yenilenebilir ve sürdürülebilir enerji, tarım-dışı biyo-yakıt ve hatta termal enerji gibi diğer alternatif kaynaklar konusunda başarılı uygulama tecrübelerinin paylaşılması ve bu yöndeki işbirliklerinin teşvik edilmesi gerekmektedir.
- 9.** Afrika'nın G20'de son derece düşük temsili ve hâlen 54 Afrika ülkesinden yalnızca Güney Afrika'nın G20 üyesi olması olgusundan hareketle, 2015 G20 başkanlığı dolayısıyla, Türkiye'nin kalkınma ve

2 TÜRKİYE - AFRIKA STK VE DÜŞÜNCE FORUMU

Afrika'da Enerji, Gıda, Su Güvenliği ve İnsani Kalkınma

kurumsal sorunlarının çözümü açısından Kıta'ya öncelik veren girişimlerinin küresel ekonomik tehditler bağlamında önemi vurgulanmıştır.

10. An itibarıyla Afrika'da, hemen hemen her ülkenin güçlü bir biçimde kentleşme eğiliminde olduğu; yeşil kamusal alan, park ve bahçe düzenlemeleri için kapsamlı politikalar geliştirmeye çalıştığı olgusundan hareketle; özellikle ekolojik imkanların son derece elverişli olduğu ülkelerde kentleşmeyle uyumlaştırılmış ve düzenli olarak bakımı sağlanan yeşil alanlardan mahrum kalınmasının kabul edilemez olduğu; daha sağlıklı ve huzurlu bir yaşam ortamı sağlanması yönünde kontrol altında tutulan potansiyel ormanlık alanlarda doğrudan kamu yararını gözeterek düzenlemeler yapılması gerektiği; ormanlık alanların korunması ve güçlendirilmesinin başta sağlık olmak üzere ulaşım, enerji, su ve kentsel atıkların tahliyesi gibi genel olarak altyapıyla ilgili konularla aynı başlık altında düşünülmesi gerektiği önemle vurgulanmıştır.

11. Diğer taraftan Kıta'nın gerek tarım ve biyo-enerji gerek çiftçilik ve gıda sorunlarıyla yakından ilgili, özellikle bilimsel araştırmalar açısından son derece önemli, olan "Botanik Bahçeleri"nin geliştirilmesi yönünde Gine hükümetinin politika ve planlamaları söz konusu edilmiş ve bu tür girişimlerde uluslararası işbirliklerine duyulan ihtiyaç dile getirilmiştir.

12. Afrika genelinde başta suya erişim olmak üzere suyun taşınması ve hijyeni; enerji, su ve gıdanın sürdürülebilirliği gibi ayrı algılanan problemlerin aslında son derece birbirine bağlı problemler olduğu vurgulanmıştır. Gıda ve enerji güvenliği için suyun öneminin, doğal kaynakların en etkin şekilde kullanımına dayanan su kaynakları yönetimi sürecinin bir parçası olmasından kaynaklandığına dikkat çekilmiş ve söz konusu sürecin ancak teşvik ve rekabetle sürdürülebilir olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Kıta'nın, bölgesel düzeyde küçük farklılıklar gözlenmekle birlikte, gıda güvenliği açısından hâlen dünyanın en riskli bölgesi olduğuna ve gıda talebinin ancak etkin tarımsal yöntemlerin geliştirilmesiyle karşılanabileceğine dikkat çekilmiştir.

13. Hedefi kıta çapında açlığı sonlandırmak, gıda güvenliği ve besin islahı sağlamak, sürdürülebilir tarımı teşvik etmek, su kaynaklarına erişime ve suyun sağlıklı bir şekilde teminine ilişkin yönetim sürecini sürdürülebilir hâle getirmek ve erişilebilir, güvenli, sürdürülebilir, çevreye duyarlı enerji sağlamak olan 2030 Gündemi'nin özellikle kırsal kesimlerde yaşayan pek çok insan tarafından henüz bilinmediğinden hareketle; başlıca işlevlerinden biri gözlem ve tespit olan STK'larca topluma, özellikle kadın ve çocuklara, konuya ilişkin farkındalık kazandırılması gerektiği vurgulanmıştır.

14. Doğası gereği, bizzat kentleşme olgusunun özellikle su konusundaki olumsuzlukları pekiştirdiği tespitinden hareketle, Afrika'da su güvenliğinin bilhassa kentleşme alanlarında tehdit altında olduğu vurgulanmıştır. Hızlı nüfus artışı, yetersiz planlama, kirlilik, çarpık kentleşmeye ilişkin mücadelenin iyi yönetilememesi ve kullanılabilir kaynakların sınırlı oluşunun yol açtığı talebe dayalı rekabet Afrika'da suyu ve su güvenliğini tehdit eden başlıca faktörler olarak sıralanmıştır.

15. Nijerya örneğinden hareketle su, enerji ve özellikle gıda bağlamında Kıta'daki güvenlik sorunlarına dikkat çekilmiş ve yakın tarih çerçevesinde toplumsal istikrarı dolayısıyla genel olarak kalkınmayı engelleyen en önemli faktörlerden biri olarak terör olaylarının önüne geçilmesinde stratejik işbirliğinin önemi vurgulanmıştır.

16. Altyapı bakımından dayanıklı kentler inşa etmek üzere sürdürülebilir politikalar geliştirilmesinin gereği vurgulanmış; yaygın elektrik sistemi eleştirilmiş ve çeşitli öneriler sunulmuştur. Üretim, iletim, dağıtım ve arz aşamalarından oluşan yaygın sistemin özellikle arz aşamasının kötü hava koşullarına karşı son derece korunaksız olduğu örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

17. Özellikle Sahra-Altı Afrika'da kadın nüfusun gelir kaynaklarının büyük oranda kayıt dışı ekonomi alanında bulunduğu ve Kıta'da tarımdan sonra kadınlar arasında en büyük kazancın bu alandan

2 TÜRKİYE - AFRIKA STK VE DÜŞÜNCE FORUMU

Afrika'da Enerji, Gıda, Su Güvenliği ve İnsani Kalkınma

sağlandığı diğer taraftan yüzde 85-90 oranında kadın nüfusun gelir amaçlı bu işlerle birlikte ev işlerini de yürüttüğü olgularından hareketle; kayıt dışı, eğitimsiz ve iş tecrübesinden yoksun küçük girişimcinin baskın olduğu Mauritius örneklemini üzerinden özellikle turizm ekonomisinde Afrikalı kadının eğitim gereksinimine dikkat çekilmiştir. Söz konusu olguları göz önünde bulunduran politika ve uygulamaların aciliyetle geliştirilmesinin gereği vurgulanmıştır.

18. Afrika'da gerçekleştirilen Devlet Başkanları Zirvesi (2008) sonrası yayımlanan bildiriye bağlı olarak Türkiye - Afrika Stratejik Ortaklığı hatırlatılmış; bu ortaklık sürecinde STK'ların üstelenebileceği önemli roller bulunduğu vurgu yapılmış; bu durumun, Türk - Afrika ilişkileri açısından özellikle bugün daha büyük önem arz ettiği belirtilmiştir. 2. Türkiye - Afrika STK ve Düşünce Forumu (2016) benzeri etkinliklerin kıtasal bir bilinç oluşumuna entelektüel katkı sağladığı ve uzun vadeli Türkiye - Afrika ilişkilerinin istikrar odaklı ortaklık ve eşitlik çerçevesinde teşvik edilmesi gerektiği teyit edilmiştir.

19. Türk - Afrika ilişkilerinde karar alıcılara ve politika süreçlerine etkide bulunma konusunda Türkiye - Afrika STK'ları olarak ortak bir "görev gücü" oluşturulmasının gereği vurgulanmıştır.

20. Uluslararası STK'lar ile yerel STK'lar arasında finansman sağlayıcılar bakımından bazı farklılıklar olduğu hatırlatılarak, özellikle Batılı sponsorlar tarafından Afrikalı yerel STK'ların hesap verebilirlik konusunda güvenilir olmadığı gerekçesiyle tercih edilmediği, dolayısıyla büyük desteği genellikle uluslararası STK'ların elde ettiği belirtilmiş; yerel STK'ların finansal destek sağlanması konusunda nasıl güvenilir olabileceği sorgulanmıştır. Bununla birlikte uluslararası STK'lardan destek alan yerel organizasyonların bağımsız hareket edebilmesinin, özellikle Afrika'da pek mümkün olmadığına dikkat çekilmiştir.

21. STK'ların bir tür iktisadi teşekküle dönüşmesinin sosyal ve ekonomik adaletin sağlanmasındaki öncülük rollerini ortadan kaldırmayacağı düşünülmüştür. Uluslararası ve yerel STK'ların kalkınma süreçlerindeki ve yerel iktidarların kapasitesini etkileme konusundaki rolleri sorgulanarak, STK'ların hizmet etmeyi amaç edindikleri halklara mı yoksa finansal destek alınan kurumlara mı hizmet ettiği sorgulanmıştır.

22. Ankara'da eğitim gören Afrikalı üniversite öğrencilerine yönelik bir saha çalışmasından hareketle; karşılıklı önyargıların giderilmesi yönünde daha fazla sivil ve kamusal inisiyatif ihtiyacına vurgu yapılmış, sosyo-kültürel işbirliğinde sergilenecek performansın, orta ve uzun vadede ikili ilişkilerin seyrinde belirleyici olabileceğine dikkat çekilmiştir. Buna bağlı olarak, Türkiye STK'larının Afrikalı öğrencilerle daha fazla temas hâlinde olması; STK'larla ilişkilerinin proje girişimleri aracılığıyla güçlendirilmesinin yanısıra Afrikalı öğrenciler bir gelir kaynağı olarak değil ikili ilişkilerin gelişimine önemli katkı olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, örneğin, henüz yeni denebilecek bir girişim ve bir başlangıç adımı olarak Türkiye Bursları'nın çabaları takdirle karşılanmakla birlikte, sürdürülebilir stratejik ortaklıklar için kamu diplomasisini dikkate alan ve Türkiye'nin Afrika açılım perspektifiyle uyumlu yeni politikalar geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

23. Afrika halklarının kalkınmasında ve sanayileşmesinde en etkili insan kaynağı gelişim stratejisi olarak değerlendirilen teknik iş gücünün eğitilmesi ve modernize edilmesi yönünde adımlar atılmasının gereği vurgulanmıştır. İktisadi ve toplumsal kalkınmanın güçlendirilmesi için; politika ve stratejilerin, istihdam imkanları ve iş fırsatlarının artırılması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, hedefi önceden belirlenmiş bir eylem planına göre hareket edilmesi gibi aşamaları içeren projelerin geliştirilmesinin zorunluluğu dile getirilmiştir.

24. En değerli sermayenin insan olduğu ve nüfusun yaş profilinin, iktisadi büyümeyi, nüfus büyüklüğünden veya gelişmişliğinden daha fazla etkilediği düşüncesinden hareketle (ve yüzde 20'sini 15-25 arası genç nüfusun oluşturduğu yüzde 60'lık bir oran; 2020'ye kadar 4'te 3'ünün yaş ortalamasının 20 olması öngörülen genel demografik yapı ve her yıl yaklaşık 10 milyon gencin iş

2 TÜRKİYE - AFRIKA STK VE DÜŞÜNCE FORUMU

Afrika'da Enerji, Gıda, Su Güvenliği ve İnsani Kalkınma

piyasasına katıldığı bir kıta göz önünde bulundurularak); doğru eğitim, sağlık ve istihdam politikaları geliştirilip uygulanmasının ve demografik avantaja ilişkin (nesil, eğitim ve dolayısıyla zamanlamaya son derece bağlı) sürecin iyi yönetilmesinin önemi vurgulanmıştır.

25. Genç nüfusa sahip ülkelerin özellikle iktisadi kalkınma imkanlarının daha fazla olacağı; fakat eğitimsiz ve mesleki nitelik kazandırılmamış genç nüfusun daha ziyade toplumun istikrarını ve ekonomiyi olumsuz etkileyeceği düşüncesine bağlı olarak ve Kıta'nın hatta genel olarak dünyanın yeni bir küresel kalkınma sözleşmesi üzerinde çalıştığı bir süreci dikkate alan bir vizyonla; Afrika'nın birlik (güçlü ve sorumlu liderliğin yanısıra nüfusun en kritik kesimi gençliğin temelini oluşturduğu katılım platformlarına dayandırılması gereken başarılı bir entegrasyon ihtiyacını karşılayabilecek), barış ve kalkınma gündemine güçlü katkı sağlamak üzere motive edilmiş donanımlı genç nüfusu doğru değerlendirilmelidir. Zira düzgün gelişen ve bütünleşen bir Afrika ancak demografik avantajın doğru değerlendirilmesiyle mümkündür.

26. Özellikle Sahra-Altı Afrika'nın toplumsal ve iktisadi kalkınmasını engelleyen en temel etkenlerden birinin enerji arzı ve dağıtımında yaşanan sorunlar olduğu düşüncesinden hareketle; doğası gereği siyasi ve ekonomik boyutları bulunan bu sorunların, hükümetler arası ilişkiler ve piyasa başarısızlığından bağımsız düşünülmemesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Buna bağlı olarak uygulayıcılar, politika geliştiricilerin ve akademisyenlerin bu olumsuz etkenlere karşı bölgesel düzeyde yenilikçi yaklaşım ve politikalar geliştirmek konusunda birlikte hareket etmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

27. Yenilikçi yaklaşımlar, yenilikçi kurum ve kurumsal yapıları gerektirmektedir. Mevcut kurumsal yapılarda örnek olarak enerji güvenliğinin tartışma konusu bile yapılmadığı ve gerek yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası; gerek kamu, özel ve STK ortaklığında bu tür kurumsal yapıların yetersiz kaldığı düşüncesinden hareketle; özellikle enerji güvenliğinin artırılması için (coğrafi inovasyon, kamu-özel ortaklıklarından oluşan sektörler-arası girişim inovasyonu, enerji ve enerji güvenliğine ilişkin bölgeler-arası güç oluşturulmasına ilişkin inovasyon gibi öneri başlıkları içeren) kurumsal inovasyonun gerekliliğinin altı çizilmiştir.

28. Birleşmiş Milletler kapsamında yürütülen toplumsal kalkınma başlıklı faaliyetlerin kalıcı çözüm üretmede yetersiz kaldığı, Kıta'ya oryantalist bir perspektifle yaklaşan bazı düşünce kuruluşlarının Bölge'nin kalkınmasını değil, sömürge koşullarının devam ettirilmesini önceleyen politikalar ürettiği, küresel medya organlarının ise Batı odaklı sömürge düzenini maskeleyerek ve bu sayede her türden askerî müdahaleyi meşrulaştırmak amacına hizmet ettiği düşüncelerinden hareketle; salgın hastalıklar, açlık ve kuraklık gibi faktörlere ek olarak, Afrika'da, devletlerin - hükümetlerin, enerji politikalarına bağlı olarak, örtük biçimde (demokrasi adı altında) yeniden dizayn edildiğine dikkat çekilmiştir.

29. Sivil toplum ve düşünce temelli kuruluşların insani kalkınma odaklı saha çalışmalarının, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın verilerinden de istifade edilerek, yeniden düzenlenmesi ve daha sistematik hâle getirilmesi önerilmiştir. Bölgesel değişkenlik gösteren gerekli kalkınma modelleri oluşturulması, yeni yöntemler geliştirilmesi ve insani kalkınma alt başlıklarına ilişkin kurumlar arasında görev paylaşımı sağlanması tavsiye edilmiştir. Buna bağlı olarak, dış politikaya ilişkin stratejilerin başarıyla uygulanmasında sivil toplum öncülüğündeki araştırma faaliyetlerinin öneminin farkında olan devletlerin; politika üretme noktasında düşünce kuruluşlarından, saha çalışmaları noktasında ise STK'lardan giderek artan oranda istifade etmeyi sürdürmesinin önemi vurgulanmıştır.

Sivil Global Zirvesi 2016 kapsamında gerçekleştirilen **2. Türkiye-Afrika STK ve Düşünce Forumu, USTKİP Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları İşbirliği Platformu Toplantısı** ile sona ermiştir. Bu toplantının sonuçları ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla ayrıca paylaşılacaktır.

İstanbul, 22 Nisan 2016